

SOBRE EDUARD PUIG VAYREDA

Eduard Puig i Vayreda. El bagatge cultural i artístic o l'elogi a la curiositat

Alfons Martínez i Puig^{a*}

^a Doctor en Història de l'Art per la UB

RESUM

En el marc del Congrés dedicat a Eduard Puig i Vayreda (1942-2018), proporciono dades i impressions que configuren aquest bagatge, com hi arriba, amb quines influències compta i com es va desenvolupant al llarg dels anys. Dos anys després del seu traspàs, és oportú recuperar l'esperit d'allò que el va moure a treballar en tants camps, i de manera tan rellevant.

Aquest article és un elogi a la seva curiositat, que el porta a convertir-se en observador de la realitat i coneixedor profund del seu entorn, apassionat de l'Empordà i Catalunya. Un home curiós que va trobar, en els orígens i la seva formació, el germen imprescindible per localitzar en les esclertes més insospitades de la cultura els espais necessaris, imprescindibles, per bastir una idea de país i de ciutat a través de la consciència cívica i l'obligació moral.

Paraules clau: Eduard Puig i Vayreda, cultura, Empordà, Figueres, art, vi.

Eduard Puig i Vayreda. His cultural and artistic background or a praise for curiosity

ABSTRACT

As contribution to the Congress dedicated to Eduard Puig i Vayreda (1942-2018), I provide data and impressions that made up this background, how he achieved it, what influenced it, and how it developed over the years. Two years after his passing, it is time to regain the spirit of what moved him to work in so many fields, and in such a relevant way.

This article is a compliment to his curiosity, which led him to become an observer of reality and a deep connoisseur of his surroundings, passionate about the Empordà and Catalonia. A curious man who found, in his origins and training, the essential germ to locate, in the most unsuspecting crevices of culture, the necessary and essential spaces to build an idea of country and city through civic consciousness and moral obligation.

Keywords: *Eduard Puig i Vayreda, culture, Empordà, Figueres, art, wine.*

* Correspondència: Alfons Martínez i Puig
E-mail: alfim111994@gmail.com

Recepció: 21/05/2020 • Acceptació: 05/08/2020

DOI: 10.2436/20.8010.01.269

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), Figueres, vol. 51 (2020), pàg. 97-110

OBERTURA

Per regla general l'art, d'*ars*, *artis*, s'entén com una activitat o producte realitzat per l'ésser humà amb una finalitat estètica, comunicativa a través de la qual expressa idees, emocions o una determinada visió del món mitjançant l'ús de diversos recursos a l'abast. Per descomptat que l'art, i la seva definició, forma part de manera indestriable de la Cultura.

També, i per fer-ne via, recupero la definició que ens feia un professor de la facultat dient-nos que l'art és tot allò que aconsegueix arribar a l'emoció. "L'art inspira i emociona", com explicaven en un curs al MACBA¹ sobre l'art i les emocions l'any 2016.

Posats a triar, em quedo amb la que vincula art i emoció; aquesta tria no és en cap cas casual. I ho faig perquè sent aquest article una modesta aportació personal al Congrés d'homenatge a Eduard Puig i Vayreda, penso amb sinceritat que la vinculació entre art i emoció, la cultura, és singularment encertada i ens convoca a entrar en una anàlisi que s'allunya de l'academicisme estricte, afirmacions ampul·loses, tòpics conspicus i entra de ple en percepcions, sensacions, contemplació o simple emoció davant una obra d'art.

Aquest petit article també queda justificat pel Congrés d'homenatge. Eduard Puig i Vayreda, culte i amb una sòlida formació científica, entenia que per abordar qualsevol tema calia emmarcar-lo degudament i anar, si cal, del més general per situar l'interlocutor fins al concret que en aquest cas i en aquella taula de debat era "El bagatge cultural. Pintura i literatura". Per això, havia de començar amb una definició d'art que, també, és una manera de contextualitzar el debat i de situar àmbits d'un abast tan ampli com la pintura, la literatura o, qui sap, la combinació d'ambdues que és on probablement trobaríem la sensibilitat artística d'Eduard Puig, i alhora un dels espais en què ell va poder expressar el seu coneixement, les seves impressions i la seva opinió, sempre lliure, oportuna i honesta.

L'Eduard Puig i Vayreda havia afirmat en més d'una ocasió que no era cap expert en art; de fet, havia arribat a dir que no era expert en res, però sí que tenia interès; *fascinació* havia expressat en alguna entrevista pel que anomenava la "galàxia Gutenberg": "Em sembla que el qualificatiu d'home de lletres, tot i que em fa una certa enveja, no em correspon. I probablement tampoc el de periodista ni el d'escriptor, tot i que he fet una mica de tot això, però mai amb la dedicació i la intensitat que tota activitat requereix. No puc negar, però, que la galàxia Gutenberg m'atrau amb forta fascinació, però moltes vegades, en llegir determinats autors que admiro, penso que en bona lògica el que hauria de fer és no tocar mai més l'ordinador o el bolígraf per escriure".²

1. MACBA: Museu d'Art Contemporani de Barcelona.

2. Carles SAPENA i Pere DURAN, "Eduard Puig i Vayreda". Girona, *Revista de Girona* (2009), 252, p. 23.

La cita que acaben de llegir prové d'una entrevista concedida a la *Revista de Girona* l'any 2009, i és aplicable plenament al món artístic. Puig i Vayreda, al meu entendre, no es considerava un expert en art en atenció que mai havia rebut formació acadèmica al respecte, tot i que sí que el podríem considerar com a tal a través de molts dels seus escrits, de les seves reflexions al voltant del món de l'art i, evidentment, en paral·lel a la tasca que relatava en què entre els seus escrits a premsa, llibres o el mateix bloc³ d'Internet, que continua consultable.

Sovint, ens trobem amb delicades interpretacions de la realitat més propera que sempre tenen a veure amb un passeig per un indret singular, una visita a un suggestiu espai ple d'història o un record lligat a un viatge, una obra d'art, una peça musical, o una mica tot plegat: "En l'avorriment de l'aeroport també ens acompanya el record d'haver passejat amb calma pels *Fori imperiali* fins al *Colosseo*, les breus visites a l'original *chiesa* de sant Ivo *alla Sapienza* (potser l'única a Roma sense una pinzellada de pintura), la de santa Maria dell'ànima i sant *Andrea della Valle* on transcorre el primer acte de l'òpera *Tosca* quan, figuradament, el pintor *Cavaradossi* pinta el quadre de la Magdalena".⁴

En poc més de quatre ratlles és capaç de descriure un estat d'ànim, un breu recorregut per una de les ciutats més belles del món, Roma, i una referència musical a un dels gèneres que més estimava –i coneixia–, l'òpera, inclosa en un apunt artístic dins l'argument de la peça; no cal dir res més respecte l'expertesa d'Eduard Puig i Vayreda en matèria artística, cultural i literària així com la seva experta ploma i capacitat d'estendre sentiments i sensacions a qui el llegia.

Per aquesta raó, i altres desgranades en el Congrés, és per la qual molts considerem que la figura d'Eduard Puig i Vayreda és una *rara avis* de persona influïda per les més nobles arts i influent, també, en generacions posteriors en diverses matèries. Per citar-ne alguna, la Cultura del Vi, a la qual va dedicar paràgrafs excepcionals, l'art empordanès de diverses èpoques, una bella ària d'òpera o oportunes i agudes reflexions al voltant de la política, la literatura o, també, els temes més diversos i, a voltes, controvertits de la realitat més o menys quotidiana.

En aquest sentit, remarco la dificultat que suposa emmarcar l'activitat d'Eduard Puig en un àmbit, com és el cas de la pintura i literatura. No és fàcil atès que una de les característiques que molt probablement més bé caracteritzava la seva trajectòria és, com sol dir-se avui dia, la seva transversalitat i el seu caràcter pluridisciplinari –ambdós termes dels quals ell n'hauria tret una encertada espurna d'ironia–. Sí que és certa la seva habilitat perquè tot acabés estant relacionat entre sí, o potser expressat d'una altra manera, finalment la seva activitat acabava sent

3. <http://puigvayreda.blogspot.com/>

4. <http://puigvayreda.blogspot.com/>, 1 de març de 2018. A ROMA, CADE LA NEVE.

una expressió àmplia, generosa i acurada des d'una perspectiva personal de la Cultura, i quan em refereixo a àmplia vol dir allunyada d'un món cada vegada més especialitzat –en teoria–.

Un dels motors que sens dubte va contribuir de manera clara són els seus estudis entorn la Cultura del Vi, com he esmentat, i de la qual acabarà convertint-se en un dels millors experts en una matèria que fins fa poques dècades ha estat poc treballada a casa nostra malgrat que França, país del qual Puig i Vayreda era bon coneixedor, n'és una experta. Així doncs, podem trobar magnífics exemples d'aquest coneixement del món de l'art, la pintura, la literatura, el cinema o qualsevol altra disciplina artística vista, estudiada i apresada des de l'òptica de la Cultura del Vi, o per ser i dit amb les seves pròpies paraules: "Possiblement tot just comença, ja que potser d'ara endavant amb cada nova copa de vi que et portis als llavis et vindrà al pensament una figura clàssica de marbre blanc vista com de passada en un museu imprecís que potser representava a un déu del vi, jove i atractiu, coronat de pàmpols",⁵ extretes de l'epileg no publicat de la seva darrera obra: *El Jardí de Dionís*.⁶

Però com explicava, la visió que Puig i Vayreda imprimia a través dels seus estudis, cursos i llibres vinculats a la Cultura del Vi, expressen clarament el que intentem transmetre de què a la Cultura en general s'hi pot arribar per molts camins i un d'ells, de ben segur, és la Cultura del Vi: "En l'àrea de la nostra civilització occidental el vi ha creat tot un imaginari que, contra la seva definició literal i clàssica, se sustenta sobre quelcom real que podríem definir com la imatge idealitzada d'aquest producte singular que certament no té forma més enllà de la copa que el conté, però sí color, aroma i gust. Aquest imaginari s'afirma en una rica simbologia que retrobem constantment en el llenguatge, la literatura i la creació artística en general".⁷

LA INFLUÈNCIA FAMILIAR

Per poder entendre l'abast del bagatge cultural i artístic d'Eduard Puig Vayreda, és inevitable retornar a la família, o per ser més precisos buscar l'origen d'aquest bagatge en la família. I en fer-ho, també ens retrobarem amb una llista de persones que, des de diferents disciplines artístiques i culturals, varen contribuir no només a la seva formació intel·lectual, sinó també com a models a partir dels quals fa que l'Eduard visqui des de ben petit en un ambient de cultura.

Aquest apartat podria ser molt extens atès que els perfils que podríem tractar de ben segur omplirien un article cadascun d'ells –de fet alguns compten amb una bibliografia extensa–, però farem un breu repàs per copsar l'abast de la influència rebuda per l'Eduard Puig i Vayreda.

5. <http://puigvayreda.blogspot.com/>, 28 de febrer de 2018. UN EPILEG NO PUBLICAT.

6. Eduard PUIG i VAYREDA, *El Jardí de Dionís*. Figueres: Brau Edicions, 2017.

7. Eduard PUIG i VAYREDA, *La cultura del vi*. Barcelona: Editorial UOC, 2007, p. 85.

Probablement el seu avi, Joaquim Vayreda i Olivas, pèrit agrònom, influí d'alguna manera en Eduard Puig i Vayreda en tot allò relatiu a la seva formació atès que prengué el mateix camí professional. Tot i que Eduard Puig i el seu avi tingueren interessos diferents sí que coincidiren en els estudis agraris. Puig Vayreda, en l'estudi i la tècnica vinícola i el seu avi Joaquim Vayreda, destacà en altres com, per exemple, la poda de l'olivera⁸ de la qual en fou expert i donà classes a l'Escola Superior d'Agricultura, fundada el 1911.

En el si de la família Vayreda, evidentment, la germanes de la seva mare Roser, Maria Àngels i Montserrat, també esdevingueren motius referents per Eduard tot i que per diverses circumstàncies, entre elles les conseqüències de la guerra civil, el tracte amb Maria Àngels fou més fragmentat a causa de l'exili de Mèxic d'aquesta darrera. Això dins el vessant literari, en l'artística, cal destacar Lluís Vayreda Trullol, oncle, amb qui sempre mantingué una bona relació; i no cal oblidar que mantingué el contacte de manera gairebé permanent amb altres branques de la família Vayreda, especialment amb els familiars d'Olot.

Cal parlar del seu pare, Alfons Puig Pou (fig. 1), metge oftalmòleg de Figueres i un dinamitzador cultural durant les dècades centrals del segle xx a la capital empordanesa. Realment podem assegurar que Alfons Puig va ser un mirall en el qual el seu fill Eduard s'hi va emmirallar; elements com la lectura, valorar una obra

Figura 1. Alfons Puig, Eduard i Maria Teresa, tardor de 1946. Arxiu família Puig.

8. P.J CASALLÓ, "Poda de l'Olivera", Barcelona. Revista *Agricultura*, any II, núm. 5, febrer 1918, p. 8.

d'art, escoltar i aprendre música o aquella "fal·lera" o "dèria" d'escriure, com el mateix Puig Vayreda definia l'activitat que diversos membres de la família han exercit en diverses etapes i al llarg del temps.

Però no només en l'àmbit cultural la figura paterna va ser determinant, per a ell i també per la seva germana Maria Teresa. La pèrdua de la mare, Roser Vayreda i Trullol casada amb Alfons Puig Pou l'any 1935, l'estiu de 1946, després d'una llarga malaltia va provocar que els vincles entre pare i fills fossin molt forts. No fou fàcil superar aquesta etapa, ni per al pare Alfons ni per als fills Maria Teresa i Eduard. Poc podem imaginar-nos la soledat que significà el trencament de la família a causa de la mort prematura de la mare als 38 anys; una pèrdua que, d'alguna manera, va marcar tota la família.

En paral·lel a la influència familiar, cal incloure amistats que sempre van estar a prop de la família, la majoria de les quals estaven vinculades al món de la cultura de molts àmbits. El fet, per exemple, que Alfons Puig fos el crític d'art del setmanari *Ampurdán* des de 1942 fins al 1968 provocà indirectament que Eduard conegués un bon nombre d'artistes de diverses generacions, un d'ells fou el pintor llançanenc Josep Martínez Lozano, amb el qual Eduard Puig i Vayreda tingué coneixença posteriorment; un altre, remarcable, fou Ramon Reig que era, també, amic de la família i en el centenari del seu naixement l'any 2003, organitzat per l'Ajuntament de Figueres, Eduard Puig Vayreda en fou el comissari.

Al voltant d'aquest reconeixement, el mateix Puig Vayreda escrivia: "És en les distàncies curtes on Ramon Reig, home i artista, prenia l'autèntica qualitat i mesura. La perspectiva dels anys fa adonar-nos que aquesta dimensió era excepcional i actualment irreplicable. Com els paisatges empordanesos que va pintar".⁹ Amb aquestes paraules, que van més enllà de l'estricta anàlisi de la persona, i que s'assenta en la coneixença personal, en el tracte d'anys i en una part del que fou coneguda com la "colla de la música" que en la dècada dels anys 50 es convertí en l'Associació de Música de Figueres, és un exemple del creixement personal d'Eduard Puig i Vayreda al voltant d'un entorn cultural i delicat que, anys després, sabé revertir de manera excel·lent en totes aquelles iniciatives en les quals intervingué.

A banda dels contactes culturals a través de família o amistats, i explicat tant pel mateix Eduard com per la seva germana Maria Teresa, caldria destacar amb un breu apunt l'interès del pare per la seva formació des de ben petits i per la voluntat de mantenir viva la flama de la cultura catalana en el si familiar. Pot semblar un tòpic però no ho era, i possiblement fer llegir *Patufets* d'en Folch i Torres als fills fos un acte de resiliència del que ambdós fills begueren des de petits i que, més endavant, es reblà amb lectures de clàssics universals i de la literatura catalana.

9. Eduard PUIG I VAYREDA, "Ramon Reig". Girona, *Revista de Girona*, 218, Dossier, p. 82.

UNA FORMACIÓ SÒLIDA

Eduard Puig i Vayreda va comptar amb una formació acadèmica de caràcter científic, primer com a enginyer tècnic agrònom i, posteriorment, quan ja existia la llicenciatura, llicenciat en enologia; titulació de la qual havia estat professor durant molts anys a la universitat, i de la qual sé la il·lusió que va proporcionar-li obtenir-la.

Tenia el costum –per no dir mania– de treure's mèrits en moltes coses de les quals feia. Sovint, a la tasca d'enòleg, afirmava que era “el químic”¹⁰ del celler quan en realitat era l'artífex de bons vins i, per extensió, portar al paladar de moltes persones la personalitat d'un país, un paisatge i una manera d'entendre la vida. Estic convençut que li agradava veure la seva feina des d'aquesta perspectiva.

Tanmateix, també, estudià periodisme durant molt poc temps, i exercí el periodisme, entre altres, des de les columnes de *Tele/èXprés* –un mitjà de referència durant anys, modern i trencador en una determinada època–; aquella experiència no només li proporcionà “ofici”, sinó que li permeté conèixer un ampli ventall de personalitats d'un heterogeni país que es movia a poc a poc fora dels límits d'una estreta cotilla, la del franquisme. Cal destacar, també, la tasca de columnista d'opinió des de mitjans dels anys setanta fins a les darreries de la seva vida en diversos mitjans de comunicació.

L'experiència, com d'altres, li va proporcionar el respecte del gremi periodístic, que com tots els gremis solen ser corporatius però que veieren en ell un talent, unes ganes i sobretot una feina més que meritòria. Aquest pas pel món de la premsa, el portà a conèixer i tractar amb personatges més que rellevants i posaré només dos casos propers a Figueres i l'Empordà: Jaume Guillamet i Just Casero.

Quan em refereixo a formació sòlida, ho vull deslligar de manera deliberada del que coneixem com a formació reglada, o acadèmica; conceptes molt valorats per l'Eduard Puig i Vayreda. Potser per això, no volia ser anomenat com a periodista, historiador o escriptor –de fet ell mateix es considerava aprenent de tot– però, malgrat que probablement no li agradaria, sí que considero que va exercir totes aquestes facetes d'una manera excel·lent i, el més important, rigorosa.

Molt probablement, la base d'aquesta formació sòlida fos la passió. Va estudiar l'antic Egipte a partir d'uns frescos trobats en un petit temple a la Vall dels Reis que, fins i tot, va poder anar a visitar personalment. Va endinsar-se en una època i un àmbit poc conegut per a ell fins a ser-ne un raonable coneixedor, la qual cosa pot comprovar-se en llegir la seva darrera obra *El Jardí de Dionís*;¹¹ un compendi de coneixement de la Cultura del Vi però, a més, un compendi dels seus coneixements relacionats amb l'art, la cultura, etc.

10. Terme col·loquial utilitzat habitualment en cellers o cooperatives.

11. Eduard PUIG I VAYREDA, *El Jardí de Dionís*. Figueres: Brau Edicions, 2018.

La passió realment el movia a aprendre, i a fer-ho amb prou entitat i profunditat per poder parlar-ne –o escriure– amb totes les garanties.

UN APUNT D'ESTIL

De l'estil d'Eduard Puig i Vayreda se'n pot parlar molt i, probablement, hi ha veus autoritzades que ho faran; tot i això, sí que considero rellevant posar en evidència un element imprescindible del seu bagatge cultural i artístic sense el qual estic convençut que no podríem entendre la dimensió d'home culte, home de cultura i sobretot home d'estima profunda pel seu país.

Sobre l'estil, significa l'aposta per una determinada manera de fer les coses, amb la idea d'actuar en el sentit correcte. Amb això vull dir que l'interès cultural que esperonava Eduard Puig Vayreda sovint estava relacionat amb el que considerava esmenar injustícies històriques –el terme pot semblar altisonant però crec que ell hi estaria d'acord– amb personatges del nostre entorn i de la nostra història recent injustament, i a voltes deliberada, oblidats.

Posarem diversos exemples que deixen en evidència aquesta tasca, sovint poc agraiada que com ell mateix deia “*no fa ningú*”. Des de la seva modesta aportació d'aficionat a la història i servidor al país, feia un eficaç exercici de recerca que situava personatges pràcticament desconeguts, una altra vegada en l'esfera del coneixement i, a més, ho feia a través de publicacions de prestigi la qual cosa confirma el rigor d'aquests treballs.

Un d'ells, Antoni Ribas de Conill, astrònom i fill de Cabanes d'Empordà. A través d'un extens i documentat article a la *Revista de Girona* tragué de l'oblit aquest empordanès. Puig Vayreda acabava l'article fent especial esment en aquest oblit. “Ara és hora ja de superar aquell injust oblit i sense prejudicis de cap mena retre homenatge a aquest singular científic empordanès, ja que és al científic que cal recordar més que al personatge de vida complicada, i potser fins i tot misteriosa, que després de voltar pel món, fer les Amèriques sense fortuna, potser una mica per atzar, es va transformar en astrònom afeccionat, i que va assolir en aquest terreny científic un cert prestigi internacional, possiblement perquè des del cel de l'Empordà, quan la tramuntana ho ha deixat tot net, de nit es veuen més bé que enlloc les estrelles i els planetes”.¹²

I torno al seu bloc personal per retrobar-me amb recuperar de l'oblit un literat com Miquel Llor; en aquest cas, a més, amic personal de la família Puig, concretament del seu pare Alfons amb qui es cartejava –pràctica, avui dia, dissortadament desapareguda– i que havia visitat en ocasions Figueres i la família. Llor és conegut, quan se'l coneix, per una única obra *Laura a la ciutat dels sants* que fins i tot té la

12. Eduard PUIG I VAYREDA, “Antoni Ribas de Conill: un astrònom empordanès. Girona, 2005. *Revista de Girona*, 232, Ciències, p. 53.

seva versió cinematogràfica de l'any 1986, dirigida per Gonzalo Herralde i que part de la filmació es dugué a terme, curiosament, a la casa pairal de la família Vayreda, el Noguer de Segueró, on l'Eduard i la seva germana Teresa, juntament amb els seus cosins, havien passat diversos estius amb els seus avis materns.

Tornant a Llor, Eduard Puig també li va retre un petit homenatge de record per treure'l ni que fos momentàniament de l'oblit dedicant-li un breu escrit en el seu bloc el març de 2016: "Dins la narrativa catalana tinc la impressió que el novel·lista Miquel Llor (1894-1966) és considerat erròniament com escriptor d'una sola obra, això sí d'èxit esclatant, que fou *Laura a la ciutat dels Sants*, però que el situa en un lloc discretament secundari de la nostra història literària, lloc on fàcilment els noms i les obres es cobreixen lentament –o no tan lentament– d'una injusta teranyina d'oblit".¹³

Hi ha un altre personatge que també havia conegut personalment, a través de l'amistat del pare, Alfons, pel qual sentia molt respecte i que havia sovintejat les visites a casa de la família Puig, per fer cafè i tertúlia durant una bona colla d'anys. Em refereixo a Manel Brunet.

Les referències que té són diverses, a banda de la coneixença familiar (fig. 2); reivindica l'intel·lectual d'arrel catalanista, el catòlic fervent que amb els anys ningú ha sabut ben bé on situar-lo, tal com explica el mateix Eduard Puig en un article titulat "Manel Brunet: una posteritat injusta" on el vindica figuerenc per tal que se li dediqués un carrer; la qual cosa, per cert, es feu: "Manuel Brunet va viure a

Figura 2. Principis dels anys 50. Família Brunet i Família Puig.
Autor: Alfons Puig Pou.
Arxiu família Puig.

13. <http://puigvayreda.blogspot.com/>, 31 de març de 2016. MIQUEL LLOR.

Figueres, al carrer Sant Pau, pràcticament fins la seva mort; fou element actiu de la minsa vida cultural ciutadana i exercí cert mestratge entre els joves escriptors agrupats al voltant de la revista *Canigó*. Va ser el més entusiasta membre del Patronat de Santa Maria de Vilabertran, va impulsar la restauració del conjunt i va escampar arreu el valor de la magnífica creu gòtica”.¹⁴

Es mostrà molt satisfet amb la publicació d’una tesi doctoral sobre Manuel Brunet l’any 2016 per part de l’investigador Francesc Montero.¹⁵ Un llibre que el mateix Eduard Puig havia elogiat públicament i al mateix autor, no només pel seu rigor sinó també per treure Brunet d’un injust oblit.

El darrer personatge que s’havia proposat treure de l’oblit fou Narcís Fages de Romà, de la família Fages, home de lleis, conservador, filantrop i estudiós de la fil·loxera –una de les passions d’estudi de Puig i Vayreda– i de qui es pot dir, per exemple, que fou l’advocat d’Abdó Terrades.

Va aconseguir-ho donant-li el nom a la Càtedra d’Enologia i Cultura del Vi Narcís Fages de Romà, vinculada a la Universitat de Girona i l’Ajuntament de Figueres durant uns anys; però també, sé que deixà l’encàrrec d’estudiar el personatge a qui sabia que era persona rigorosa en la investigació i complidora amb els compromisos. Per tant, més d’hora que tard recuperarem aquest personatge de la història de Figueres i l’Empordà.

HUMOR I TALENT

“El humor aparece como un componente universal de la cultura”.¹⁶ Aquesta és la introducció ideal per la que considero una de les característiques d’Eduard Puig i Vayreda com a persona sensible i vinculada al món de la cultura. De ben segur, per accedir a la cultura és necessària una bona dosi de sentit de l’humor, una percepció de la realitat donada quan es compta amb amplis coneixements, capacitat d’ambigüitat lingüística provocant que textos, discursos, articles o llibres siguin plens d’erudició, alhora que suggestioni prou el lector perquè sigui una lectura amena i, fins i tot, divertida.

Podríem trobar molts exemples d’aquesta mena en l’obra d’Eduard Puig i Vayreda; de fet a la majoria dels seus articles periodístics és habitual trobar diverses fórmules d’humor i fina ironia per explicar un fet, denunciar-lo o manifestar el seu rebuig o suport a una acció, persona o circumstància. Tot i això, he preferit buscar entre una de les seves diverses publicacions divulgatives a cavall entre la difusió del territori i la Cultura del Vi. En principi, un text que pretén difondre i ensenyar el territori i

14. Eduard PUIG VAYREDA, *Des del Banc del General 1978-2011*. Figueres: Brau Edicions, 2012, p. 172-173.

15. FRANCESC MONTERO, *Manuel Brunet*. València: Editorial Afers, 2016 – personatges.

16. Andrés MENDIBURU i Darío PÁEZ ROVIRA, “Humor y Cultura. Correlaciones entre estilos de humor y dimensiones culturales en 14 países”. *Boletín de Psicología*, València, núm. 102, juliol 2011, p. 89.

un dels seus productes estrella, podria entendre's que seria molt seriós, rigorós i, per tant, feixuc. Res més lluny de la realitat.

L'any 2008, publicava en els Quaderns de la Revista de Girona, un breu treball titulat *La Vinya i el Vi*. Aquest treball feia referència a la troballa de les monedes d'or quan es van fer obres al Cercle Sport l'any 2002. En aquell text, sota el títol d'"El tresor de Monturiol", Eduard Puig pren com a excusa aquella troballa per explicar el comerç del vi de l'època o la construcció de les botes, ofici de la família Monturiol.

El darrer paràgraf és excepcional per l'espurna genial que combina els clàssics de la literatura universal, amb la Cultura del Vi i un breu toc d'ironia per finalitzar el text: "Contemporani de l'iniciador de la nissaga dels Monturiol figuerencs, segons conta Honoré de Balzac, a la regió francesa de la Turena, a la petita ciutat de Saumur, hi hagué també un boter avar que acumulava unces d'or i que fou pare d'Eugènia Grandet... Potser això d'acumular tresors era cosa d'ofici".¹⁷

El text traspua elegància, cultura, fina ironia i una original manera de cloure un article que conté els percentatges justos entre contingut i anècdota, anant des de la visió general al més concret, del comerç del vi del segle XVIII a les 561 monedes d'or trobades l'any 2002 i que probablement foren de la família Monturiol.

No només es tracta d'humor, sinó d'emprar dosis justes d'ironia per exemplificar, donar a conèixer o divulgar, la qual cosa avui és complexa, i poc habitual. Eduard Puig i Vayreda dominava aquest equilibri, de ben segur per l'experiència en premsa que tenia i, cal ser justos, per haver heretat, del seu pare Alfons, l'humor i el talent. Fugia de la broma, o burla, gruixuda per considerar-la, amb raó, fora de lloc i comunament allunyada de la bona educació; aquí entra un altre element que és indestriable de la manera de ser i fer d'Eduard Puig i Vayreda, l'equilibri entre forma i contingut, entre el com i el què, elements sobre els que ell tenia especial cura, i visibles en tot allò en què es va implicar.

Tanmateix, aquesta circumstància ha estat observada per altres autors reconeguts com Xavier Febrés, qui ho ha dit en més d'una ocasió: "L'autor fa tots els esforços possibles, des del títol mateix, per treure's importància literària, com sempre ha fet. No us deixeu enganyar per les aparences. Per escriure bé no cal ser un professional de l'escriptura, una condició que no garanteix res per si sola. Per escriure bé es necessiten tres coses: cultura, agudesa i gràcia. Eduard Puig Vayreda encara n'hi suma una quarta: ser un enamorat dels paisatges de l'Empordà".¹⁸

El mateix Febrés ha parlat d'Eduard Puig en termes elogiosos i argumentats, al voltant de les publicacions del mateix Puig i Vayreda: "La publicació d'un nou llibre d'aquest autor figuerenc m'arrossega a reiterar allò que vaig dir fa tres mesos a un

17. Eduard PUIG i VAYREDA, "El Tresor dels Monturiol" dins *La Vinya i el Vi*. Girona: Quaderns de la Revista de Girona, desembre 2008, p. 48-49.

18. <http://www.xavierfebres.com> 28 de gener de 2012. "Eduard Puig Vayreda es creu 'incidental'".

altre post d'aquest mateix bloc sota el títol "Eduard Puig Vayreda es creu incidental". Estem davant d'una de les joies de la literatura i el periodisme actual. Aquest cop ha recopilat les seves columnes d'opinió escrites als setmanaris figuerencs del 1978 fins avui, les ha signades amb el pseudònim periodístic habitual de Pere Carrer i les ha titulades "Des del banc del general: 33 anys mirant l'Empordà".¹⁹

Unes paraules a tenir en compte per part de Febrés, qui probablement millor coneix l'obra de Josep Pla. Queda dit.

BREUS CONCLUSIONS

L'Eduard Puig i Vayreda va ser una d'aquelles persones que quan es repassa la seva trajectòria hom troba que ha acabat influint en moltíssimes persones, i a més de manera molt positiva. He d'admetre que una d'aquestes persones, en les quals va influir fortament, va ser en mi mateix.

En aquestes conclusions, i per l'expressat anteriorment, crec rellevant remarcar el meu lligam familiar –tot i conegut sobradament– amb l'Eduard Puig Vayreda atès que soc fill de la seva germana Maria Teresa. Ho considero rellevant i penso argumentar-ho amb les mateixes raons –i paraules– que el mateix Eduard Puig va esgrimir en la presentació del meu llibre el febrer del 2014 i recollides en el seu llibre *Vuits i Nous i cartes que no lliguen*:

"I dic això per endavant per diverses raons. Que ningú pensi que vull dissimular el parentiu amb l'autor i així quedar lliure per abocar elogis i aplaudiments pel broc gros. En segon lloc perquè, conscient que el país és procliu als somriures irònics i als cops de colze benivolents, he de dir-los que sentint-me orgullós i satisfet de fer aquesta presentació, la meua honestedat intel·lectual em servirà de moderadora si en algun instant l'elogi se me'n va de les mans".²⁰

I afegeixo, perquè sé que l'Eduard no m'hauria permès fer un article en el qual no hagués aportat tota la meua honestedat intel·lectual, dedicat a la seva vida i trajectòria o al que fos; ja he explicat abans que es prenia molt seriosament la recerca, l'escriptura, en definitiva, la cultura.

Respecte l'article he intentat documentar tot el que hi apareix. Crec que ho he aconseguit, tot i que molts elements, referències o dades formen part de la història familiar i han estat transmesos de manera oral. En aquest sentit, val a dir que hi ha innombrables referències que no apareixen, fruit de converses disteses al vespre, sobretauls familiars, converses per telèfon o simples intercanvis d'impressions sobre diversos temes.

19. <http://www.xavierfebres.com> 7 de maig de 2012. "L'últim llibre d'Eduard Puig Vayreda, per aprendre'n".

20. EDUARD PUIG VAYREDA, *Vuits i nous i cartes que no lliguen*. Figueres: Roger Edicions, 2016, p. 151.

I, finalment, també és avinent esmentar que aquest article respecte al bagatge cultural i artístic d'Eduard Puig i Vayreda tan sols el considero epidèrmic, fins a cert punt superficial; potser és una sensació, però tinc la certesa que l'abast cultural d'Eduard Puig i Vayreda és molt més ampli i profund en la majoria de matèries per les quals va mostrar interès, i que d'una manera natural, elegant i rigorosa va intentar transmetre de manera honesta i amb esperit de divulgació.

L'element que considero oportú remarcar és fer un elogi de la curiositat que Eduard Puig i Vayreda va demostrar en multiplicitat d'àmbits. La sola curiositat, ben orientada, el va portar a endinsar-se en mons que potser ni ell s'hauria imaginat.

El llibre de Mario Bunge, *Elogio de la curiosidad* retrata personatges que l'autor ha conegut, en un dels passatges parla de Ferrater Mora i diu: "... tenía conciencia de sus limitaciones pero, al mismo tiempo, se esforzaba por superarlas. Además, como lo muestra su actividad incansable, era ambicioso. Pero no ambicionaba poder, sino ser útil".²¹ Curiosament, aquest paràgraf em recorda molt el tarannà d'Eduard Puig i Vayreda, treballador, conscient de les seves limitacions i amb la idea, sempre, que tot el treballat tingués una utilitat algun dia, per algú; ara, ja sabem que la té. Una utilitat que en el seu cas només és comparable a la seva profunda vocació de servei.

Quedarien molts temes, ni tan sols esmentats; alguns coneguts, com la seva afició a la novel·la policíaca de Georges Simenoni i el famós comissari Maigret, els seus amplis coneixements gastronòmics –vinculats al món vinícola–, o la seva tasca com a servidor públic, de la cultura, el país i la seva ciutat, a l'Ajuntament de Figueres, entre molts altres dels quals es parlarà en aquest volum.

Això és el que puc dir, a banda de mostrar el meu agraïment, afecte, estima i record per la persona i tot allò que, amb el anys i gairebé sense adonar-se, em va arribar a ensenyar. I això, mai no li podré agrair prou.

BIBLIOGRAFIA

- BUNGE, Mario, *Elogio de la curiosidad*, Buenos Aires: Editorial Sudamericana, 1998.
- MENDIBURU, Andrés; PAEZ ROVIRA, Darío, "Humor y Cultura. Correlaciones entre estilos de humor y dimensiones culturales en 14 países", València, *Boletín de Psicología*, 102, juliol 2011, p. 89-105.
- MONTERO, Francesc, *Manuel Brunet*, València: Editorial Afers – personatges, 2016.
- PUIG VAYREDA, Eduard, *El Celler Cooperatiu d'Espolla*, Espolla: Gràfiques Trayter, 1981.
- *Homilies de la Bóta*, Figueres: Edicions de la Venerable Confraria de la Bóta de Sant Ferriol, 2002.

21. MARIO BUNGE, *Elogio de la curiosidad*. Buenos Aires: Editorial Sudamericana, 1998, p. 72.

- "Ramon Reig", Girona, *Revista de Girona*, 218, Dossier, (2003), p. 80-82.
 - *L'Empordà i el seu vi*, Figueres: Brau Edicions, 2004.
 - "Antoni Ribas de Conill: un astrònom empordanès, Girona, *Revista de Girona*, 232, Ciències, (2005), p. 50-53.
 - *La cultura del vi*, Barcelona: Editorial UOC, 2007.
 - *Entre botes i porrons*, Figueres: Brau Edicions, 2007a.
 - *Cent anys de capitalitat cultural. Figueres segle xx: els referents*, Figueres: Ajuntament de Figueres, 2009.
 - *Escrits incidentals*, Figueres, Brau Edicions, 2011.
 - *Des del Banc del General 1978-2011*. Figueres: Brau Edicions, 2012.
 - "L'arribada de la fil·loxera. Figueres: Capital de la fil·loxera: debats i discussions (1878-1879)", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 45, (2014), p. 71-91.
 - *Vuits i nous i cartes que no lliguen*. Figueres: Roger Edicions, 2016.
 - *El Jardí de Dionís*. Figueres: Brau Edicions, 2018.
- SAPENA, Carles; DURAN, Pere, "Eduard Puig i Vayreda". Girona, *Revista de Girona*, 252, (2009), p. 14-24.

REFERÈNCIES D'INTERNET

Bloc d'Eduard Puig Vayreda.

Bloc de Xavier Febrés.